

Barangolások egy ómagyar tulajdonnév körül

1. Ennek a közleménynek a „hőse” látszólag egyetlen ómagyar tulajdonnév, a *Kölpény*. A történeti névtan szempontjából az sem érdektelen kérdés, hogy mi ez az írásbeliségünkben viszonylag korán felbukkanó, majd csak egy-két helynévben megőrződött névelem: honnan vettük, mi az etimonja, hogyan jelent meg az egykori magyar névadásban, miként szigetelődött el stb. Bár az ezekre való válaszadás önmagában is szerteágazó filológiai utánjárást és többoldalú megvilágítást igényelhetne, önmagában még nem volna elegendő ok arra, hogy szóban levő tulajdonnevünknek nagyobb lélegzetű tanulmányt szenteljünk, hiszen az ómagyar névanyag százszámra ontja a lehetőségeket arra, hogy az efféle nevek problematikáját megfelelő tüzetességgel körüljárjuk — csak éppen erre nincs elegendő idő, tér és energia. A *Kölpény* esete e témasorban azért különleges, mert nemcsak „belső” névtani érdekességeket hordoz, hanem hozzá igen számos fontos járulékos kérdés kapcsolódik, amely túlmutat a szokványos névtani kereteken: mélyen belevág ugyanis korai okleveleink helynévanyaga lokalizációs nehézségeinek, sőt tévútajainak tematikájába, az adott kor település- és népességtörténetének, birtokviszonyainak, etnikai vonatkozásainak problematikájába, s nem utolsósorban P. magiszter forrásainak, munkamódszerének, névadási módjainak, eseménytörténeti megoldásainak rejtelseibe.

2. III. Béla kancelláriájában 1193-ban állították ki azt az oklevelet, amely a székesfehérvári johannitáknak Szent István tiszteletére szentelt ispotályos házát korábbról már

birtokoltnak mondott javaiban újfent megerősítette (kiadásai: CD. 2: 283—90; MonStrig. 1: 142—7; ÓmOlv. 52—61; GYÖRFFY, Árpád-kori oklevelek 89—92). Az oklevél tekintélyes mennyiségű helynévanyagot ölel föl, mely arra mutat, hogy a birtokadomány nagy része Fejér, Tolna és Somogy megyében, illetőleg annak közvetlen környezetében fektült, és igen jelentékeny nagyságrendet, javadalmat képviselt. Azt az oklevélrészletet, amely a *Kölpény* helynevet tartalmazza, a továbbiak érdekében szükséges szöveggörnyezetével idéznem, legújabb, GYÖRFFY-féle kiadásából (Chartae antiquissimae Hungariae ab anno 1001 usque ad annum 1196 [= CAH.]. Bp., 1994. 92): „In Halaz ad [tria et] est una || silua i[uxta] Danubiu(m) cui(us) meta sub fossata Dolosa incipit, (et) uadit usq(ue) ad cap[ut piscin]e q(ue) uocat(ur) Na[r]ag, (et) finis illi(us) per[ficitur ad] silua(m) s(an)c(t)i B(e)n(e)dicti q(ue) uocat(ur) *Culpen*, (et) s(un)t ibi octo piscine, q(ua)r(um) no(m)i(n)a [sunt H]uzetov, Ceraka, Tainad, Tarýneu, Ostumpa, Quiestou, Gorumbuca, Narag.” E részlet után mindjárt következik az a megjegyzés, hogy a birtokok Demetrius filius Gabrielis feljegyzése alapján kerültek a szövegbe.

P. magiszternek, ugyancsak III. Béla egykori notáriusának az 1200-as évek legeljén írt gesztája 41. capitulumában, a Szalan elleni hadjárat záró aktusait leíró elbeszélésben a következő szövegrész található: „Hinc u(ero) uenientef ad partes budrug p(er)uenerunt. et iuxta fluuii(u)m uoýof castra metati sunt. Et in partib(us) illis dux dedit terram magnam cu(m) omnib(us) habitatorib(us) fuiť. Tofunec pat(er) lelu. cu(m) auunculo suo *culpun* patre Botond.” A kiemelt személy a geszta további részében többször előjön még, de már saját szerep nélkül, csupán fiának, Botondnak az említése kapcsán, leszámazási viszonyjelölőként: „Botond fili(us) *culpun*” (41.), „bonton [!] fili(us) *culpun*” (53.), „Botond fili(us) *culpun*” (56.).

A fenti két nyelvemlékünkkel, illetőleg azok idézett részeivel és a bennük meglevő, tárgyunkat képező tulajdonnévvel kapcsolatban a következőkre kell különös figyelmet fordítanunk: 1. A két nyelvemlék időben nagyon egybevág, keletkezésük közt kb. egy, legfőljebb másfél évtizedes különbség lehet. 2. Mindkét emlék közvetlenül vagy közvetve III. Béla kancelláriájához kapcsolódik. 3. A szövegrészek kiemelt tulajdonnévének azonoságához kétség nem férhet. Az alakjuk közti csekély különbség hangtörténetileg teljesen szabályos: az oklevél névalakja *Kölpēn*-nek, esetleg *Kūlpēn*-nek, Anonymusé *Kölpön*-nek, esetleg *Kūlpön*-nek olvasandó. (A név mai kiejtése alkalmasint *Kölpény*-féle volna; ezért emlegetem így.) 4. Mindkét név időben és térben elszigetelt névtani unikum: sem *Kölpény* erdőre, sem *Kölpény* vezérre nincs többé adat. Az más kérdés, hogy maga a név teljesen más viszonylatokban — eléggé ritkán — később még előfordul (l. alább). 5. A két emlék azonos neve helynév : személynév szembenállást mutat. 6. Viszonyuk szempontjából lokalizációjuk föltétlenül kulcskérdés.

3. Mindenekelőtt szükséges a vonatkozó szakirodalom rövid összefoglalása, a névetimon ügyeit egyelőre mellőzve. Általában jellemző, hogy a korábbi utalások elsősorban Anonymus személynevével és ennek feltett névkapcsolataival foglalkoztak, az 1193-as oklevél helynévének a kérdéskörbe vonása csak később került be itt-ott a látókörbe.

SZABÓ KÁROLY (MHK. 437) P. mester Kölpény vezérének nevét a Bács megyei *Kulpin* helységnévvvel vetette össze. — KARÁCSONYI JÁNOS (MNemz. 2: 295) ugyanezt az azonosítást a Szerém megyei *Kupinovo*-val tette meg. — TAGÁNYI KÁROLY (FE. 2: 231—2) volt az első, aki legalább rámutatott arra, hogy az előbbi lokalizációk nem egyeznek a P. mester által leírt birtokadományozás helyével. — PAIS DEZSŐ (MAn. 124; SRH. 1: 85; MNy. 1936: 126; NytudÉrt. 38. sz. 96) a Magiszter elbeszélte eseményt ugyancsak a Bács megyei R. *Kulpi*, mai *Kulpin* helységnévvvel kapcsolta össze, de az ÓmOlv. közlésében is helyt kapott oklevél „silua *Culpen*”-éről, mint e kiadvány egyik

szerkesztője — feltűnő módon — említést sem tett. — Először MIKOS JÓZSEF, az 1193. évi oklevél feldolgozója szólt arról (MNY. 1935: 243), hogy a „*silua Culpen*” — más, korábban felmerült helynévi kapcsolatok mellett — Anonymusnál is előfordul; magát a helynevet pedig a régi Bodrog megye északi részére, a Duna és Vajas közti földsávra helyezte. — GYÖRFFY GYÖRGY eleinte láthatóan ingadozott a Névtelen adományutalásának helyét illetően. Először (Krónikáink 120) a *silua Culpen*-t még nem emlegetve, de a Magiszter személynevét a Botond-nemzetség kérdéséhez kapcsolva ő is a Szerém megyei *Kupinovo*, R. *Kölpén* várára célzott. Majd (Tanulmányok a m. állam eredetéről 89) az 1193-as oklevél helynevéről azt mondta, hogy az a régi Tolna-várral átellenben feküdt, tehát utalás nélkül ugyan, de nézete itt még lényegében MIKOS lokalizációjával egyezett. Történeti földrajzában azonban már egészen új véleményt képviselt: Bodrog megyénél (1: 717) a *silua Culpen* dolga elő sem került; Dalocsát például ugyan ide helyezte, de adataiban — feltűnő módon — nem tüntette föl az 1193-as oklevelet, hanem arra utalt, hogy ennek adatát „ld. a Keve megyei Halász mellett” (1: 717), továbbá a Bodrog megyei Halásznál is elhárítóan emlegette, hogy az 1193-as oklevél *Halaz* adata ide vonatkoznék (1: 719). Keve vármegyénél (3: 319) mindezt csak tovább erősítette, azt vallva, hogy a keresztesek oklevelének *Kölpény* helyneve a Begának Titeltől délre eső, dunai torkolatánál, Kevében levő *Kulpin* tó nevével azonosítható; MIKOS lokalizációit *Halász*-szal meg a halastavakkal is tévesnek állította (l. még 3: 306 jegyz., 315, 316). — A KRISTÓ—MAKK—SZEGFÜ szerkesztette történeti helynévtár (ActaHist. 44: 21 és térkép) a *Kölpény* népnévet (!) és a „*Culpen silva*”-t összehozva, a helynevet a Duna mellé, Fajsz tájára helyezte. Legutóbb én is (A honf.-kor írott forrásai 243) az Anonymus szerint *Kölpény* vezérnek adományozott tájat és az 1193-as oklevél erdőnevét egyaránt azonos vidékre, Bajától északra, a Duna és a Vajas közé lokalizáltam.

A vázolt szakirodalomban foglaltak világosan mutatják, hogy témánknak a *Kölpény* név mögött meghúzódó részletei nagy mértékben lokalizációs természetűek. Ugyanakkor az újabb vélemények azt is jelzik, hogy két idézett ómagyar nyelvemlékünk szóban levő tulajdonneveinek problematikájában főként az adománylevél helynévére nézve éles véleménykülönbségek merültek föl egyfelől Bodrog, másfelől Keve megyét illetően. Emiatt nem takaríthatjuk meg, hogy a két vidék helynév-lokalizációs ügyeibe külön-külön is megfelelő részletességgel mélyedjünk majd bele. Mivel azonban a régebbi nézetek a névvel kapcsolatban más vidékekkel való névösszefüggések dolgába is belevágtak, s magának a *Kölpény* névnek vannak is a mi neveinkben jelölt objektumoktól időben és térben ugyan elszakadó, de azért számon kívül mégsem hagyható — vélt vagy valós — felbukkanásai, előbb ezekre kell pillantást vetnünk, hogy aztán valóban Bodrog és Keve megyére irányíthassuk figyelmünket.

4. Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a középkori magyar névanyagban P. mester *Kölpény* néven kívül nem találunk efféle személynevet. Sőt igen jellemzően még a későbbi magyar történeti családnevek közt sem bukkan föl ilyen; az 1522-ből adatolható egyetlen *Wenk Kelpeny* nevet is KÁZMÉR (MCSnévSz. 571) — igen helyesen — *Kölpény* helynév -i képzős származékaként kezeli, megjegyezve, hogy *Kölpényi* családnév több nincs is anyagában.

A *Kölpény* személynevek teljes hiányával szemben kissé más a helyzet a helynevek körében. A régi Maros-Torda megyében, Marosvásárhelytől északnyugatra fekszik *Mezőkölpény* ~ román *Culpiu*. Adatai: 1332: *Kulpen*, 1470: *Kewlpen*, 1567: *Keolpeny*, 1687: *Kölpény*, 1750: *Kulpij* (valószínűleg román nyelvi alak), 1854: *Chiolpen* (ugyancsak román névforma) (SUCIU 1: 183). A középkor végén magyar, ma vegyes magyar—román lakosságú falu. Névi azonossága a „mi” *Kölpény* neveinkkel nem lehet kétséges.

— A Szerémség délkeleti részén, a Száva mellett, Sabáctól keletre fekszik a mai *Kupinovo*. Fontosabb adatai: 1388: *Kulpen*, 1435: *Kewlpon*, 1451: *Kulpwn*, 1476: *Keulpen*, 1498: *Kelpen*, 1518: *Kelpona*, 1567: *Kelpe*, 1709: *Kupina*, 1712: *Kupino*, 1745: *Cupinova*, 1829: *Kupinovo* (HELLER—NEHRING 1: 96; 1. még CSÁNKI 2: 232, 248). A kései középkorban királyi határvár volt, részben rác despoták, részben a Hunyadiak kezén; környezete is délszláv. Nincs okunk a *Kölpény* köréből kivonni, mert ha esetleg más, korábbi délszláv etimont „magyarosítottak” volna is az oklevélírók, az adatok alapján akkor is a magyar *Kölpény* név után, annak ismeretében formálhatták.

Van még néhány olyan helynév, amely a régebbi szakirodalomban itt-ott a *Kölpény*-hez vonva tűnik fel. El kell különítenünk őket az előbbiektől, mert nagy valószínűséggel vagy teljes bizonyossággal tévesen, csak több-kevesebb alaki hasonlóság alapján sorolták őket nevünkhöz. Bács megyében, Újvidéktől északnyugatra fekszik a mai *Kulpin* nevű helység. Korábbi adatai: [1235—1270] > 1343: *Kurpee* (GYÖRFFY 1: 224), 1348: *Kurpe*, 1411: *Kwlpi*, 1418: *Kwlpy* (CSÁNKI 2: 156). *Kölpény* névváltozata új, mesterséges alkotás, közigazgatási jellegű magyarosításként 1904-ben fordul elő először így (1. KISS, FNESZ. 1: 792). Miatta kapta aztán az erdélyi *Kölpény* a megkülönböztető *Mező*-jelzőt. — A *Kölpény* névhez kapcsolva szerzőről szerzőre vándorolt egy több mint gyanús *Kulpy* adat, mely egy, a régi Valkó, későbbi Szerém megyei Ilok plébániájának 1442-ben adományozott falura vonatkoznék. TAGÁNYITÓL (i. h.) megadott lelőhelye visszakereshetetlen, CSÁNKI sem Valkóból, sem Szerémből, HELLER—NEHRING Szerémből nem ismeri. Ha mégis valós adat, aligha utalhat másra, mint az előbbi, Bács megyei *Kurpi*, *Kulpi*-ra, mely Iloktól kb. 20 km-re esik északkeletre, így tárgyunk szempontjából nincs sem újdonság-, sem érdemi értéke. — A KRISTÓ—MAKK—SZEGFÜ-féle egybeállítás (i. h.) a népnevek közt szerepeltetett *Kölpény* körébe vont két Hunyad megyei helységnevet: 1. 1808: „*Kürpény* aliis *Kürpéncs*” (LIPSZKY); 2. 1882: *Kurpény* (Hnt.). Az 1. A Zalatnától délre fekvő *Curpeni*: 1805: *Kürpény*: 1854: *Kurpény* (SUCIU 1: 184); a 2. a Hátszeg melletti *Curpeni Silvasului*: 1850: *Kurpény*, *Kurpényi*, 1854: *Kurpény* (uo.). Mind a kettő új keletkezésű település, és „sült” román eredetű helynév: < rom. *curpen* ’inda, havasi iszalag’. — PAIS (NytudÉrt. 38. sz. 96) „talán”-nal említi a régi Körös megyei Belovár szomszédságában levő *Kupinovce Plavnice* nevű pusztát (1873: Hnt.). Sem adatbeli, sem alaki érv nem szól besorolása mellett.

5. A felsorolt helynevek, még a névileg azonosak sem, természetesen sem időrendileg, sem területileg, sem birtoklástörténetileg nem jöhetnek számításba a fehérvári keresztesek 1193-as adománylevelének lokalizálásában. De persze a „*silua Culpen*” helyét sem lehet önmagában vizsgálni, csak az idézett szövegrészletben, környezete leírásában előforduló többi helynév adhat rá eligazítást. Ezért sorra kell vennünk az adománylevélnek a *Kölpény* erdőt környező mind a 12 helynevét.

A megfelelő szövegrésznek — az ott adott utalásból is kitetszően — a *Halász* mintegy a „központi” helyneve: „*Halaz... iuxta Danubium*”. Ez a *Halász* ugyan kétségtelenül a Duna mellett feküdt, egészen pontos helyhez kötését elvileg legfőljebb az bizonytalaníthatná el, hogy *Halász*, *Halászi* helynevek az Árpád-kori magyar nyelvterületen csöstül voltak. Persze azért a Duna bodrogi bal partja és a Vajas vize közti vidékre is esett belőlük az 1193-as oklevél *Halaz* adata mellett alkalmasint mindjárt kettő is: 1. 1238/1377: *Halaz* (GYÖRFFY 1: 719): Bodrog megye északi csücskében, Fajsztól délre; elpusztult. 2. +1061/XIII—XIV. sz.: *Halaz* (GYÖRFFY 2: 424), 1407: *Halaz* (CSÁNKI 3: 330): a Dunán inneni Fejér megye — R. Solt szék — legdélibb részén, Fajsztól keletre; ez is elpusztult. Meg kell jegyezni, hogy volt még egy *Halászi* nevű hely Dömsöd mellett, a Dunán inneni Fejér megyének szintén a Duna melletti részén; ez mint helység

ugyancsak elpusztult, illetőleg ma pusztanév Dömsöd határában, az előbbi *Halász*-októl jóval, majd 100 km-rel északabbra. Nemcsak azért kell róla is szólni, mert CSÁNKI (i. h.) is jórészt összekeverte a 2. *Halász*-szal, hanem mert megtették ugyanezt egyszer-egyszer a régi oklevélírók is; hacsak az idézett 2. *Halász*-nak nem volt — mert névtanilag éppen lehetett volna — *Halászi* változata is. Az esetleges zavarra vagy talán névkettősségre vallhat ugyanis egy, a bizonyosan nem Dömsöd melletti *Halászi*-ra vonatkoztatható, hanem valamelyik Vajas melléki *Halász*-szal azonosítható adat: 1231: „illam *Halazy* iuxta ripam Woios” (ÁÚO. 11: 222). — A Vajas menti *Halász*-okra visszatérve még az sem teljesen lehetetlen — bár talán kevésbé valószínű —, hogy a *Fajsz* vidéki két helynév tulajdonképpen azonos. Erre a gyanúra két megyében fekvésük ellenére is egymástól alig 10 km-re levő lokalizálhatóságuk adhat némi alapot, valamint az is, hogy e területen ma egyetlen *Halász* ~ *Halászkas* nevű pusztta található (l. CSÁNKI és GYÖRFFY: i. h.-ek). Kissé zavarosak e helyek középkori birtokviszonyai is. A fehérvári keresztesek itteni birtoklására későbbi adatok is bőven mutatnak, sőt a Bodrog megyei *Halász* birtokjoga alapján a keresztesek még a XIV. században is igényt tartottak a Fejér megyeire; továbbá e területen levő *Halász*-t jeleznek a bodrogi vár tartozékaként is, a szekszárdi apátság tartozékaként is, de ily nevű hely még 1423-ban is a fehérvári hospitálé (l. CD. 10/6: 590). — Mindezek ugyan bőven jelzik a középkori oklevelek helyneveihez gyakran kapcsolódó lokalizációs eljárások nehéz, szövevényes problematikáját, de a mi témánk szempontjából azt egy pillanatig sem teszik kétségessé, hogy a Duna balparti részén, a Vajas felső folyásánál, Fajsz vidékén volt a korai középkorban *Halász* nevű helység. Azt pedig, hogy az 1193-as oklevélnek ezt a helynevet a másutt is meglevő sok ilyen helységnév ellenére sem lehet máshová, így Kevébe sem tenni (l. később), a további oklevélkörnyezet helynevei igazolják fényesen.

Az idézett oklevél-részben *Halász*-on és a *silua Culpen*-en kívül még tizenegy helynév szerepel. Ezek közül a „iuxta *Danubium*” kitétel — bár pontosan ráillik a tárgyalt két *Halász* vidékére — önmagában nem mond ugyan sokat a pontos helyhez kötésben, de azt mindenesetre világosan vallja, hogy közvetlenül a Duna mellett, *Halász* tanúsága szerint közelebbről annak Kárpát-medencei középső folyásánál is volt így leírható táj. Annál több helyi bizonyosság rejlik viszont a fentmaradó helynevek többségében.

Az oklevél „fossata *Dolosa*” adatához (olvasata *Dolocsa* vagy *Dalacsa*) többek között a következők kapcsolhatók: +1061/XIII—XIV. sz.: „ad *Doloso*”, „per vallem minoris *Dolosey*” (DHA. 168); 1272: „in *Dalacha* ... cum pisscinis” (MonStrig. 3: 708; vö. még GYÖRFFY 1: 717); 1384: *Dalatha* [ɔ: *Dalacha*] (CD. 10/1: 198); 1517: *Dalacha* (CSÁNKI 2: 198). Kétség nem férhet hozzá, hogy ez a hely észak-bodrogi területen, Fajsztól délre, *Halász* és Bogyiszló határában feküdt (l. még: 1272: „v. Buguzlou... prope t-m *Dalacha*”: GYÖRFFY 1: 713); elpusztult helység, ma *Dalocsa* néven pusztta Bogyiszló határában (ilyen „mai” alakban fogom én is emlegetni a továbbiakban). 1193-as adata „fossatum” jellegére vö. még az 1272-i oklevél „per vallem” utalását, továbbá az 1384: „fluuius *Huziu Dalatha*” (CD. 10/1: 198) adatot is. A helységnév szláv személynévi eredetű (KISS, FNESz.⁴ 1: 352), régebbi azonos vokálisú (*o-o* vagy *a-a*) alakjából *Dalocsa* formává válását a közeli *Kalocsa* analógiája befolyásolhatta.

A „piscine que uocatur *Narag*”, majd a halastó-felsorolásokban még egyszer: *Narag* olvasata minden bizonnyal *Nyárágy* (így, helyesen MIKOS: MNy. 1935: 290 is), és vízkedvelő fanevünknek, a *nyár*-nak -gy helynévképzés származéka. A helynév morfológiai alkata azért fontos, mert a -gy képzőnek nagy az igen koránra kronologizáló ereje, s mert — ahogy erre szintén jól utal MIKOS (i. h.) — gyakran szokta helyneveinkben „későbbi” -s, -sd képző váltani. Erről a tényről a szóban levő helynév egy későbbi adata világosan vall is: 1385: „*Narag* que nunc *Narasd* nominaretur” (FkLt. 2/5: 42; az FkLt.

jelölés itt és a következőkben MIKOSnak a fehérvári keresztes konvent házi levéltárából vett adatait jelzi). Megvan a valószínűsége annak — tekintve a térség terep-, illetőleg talajviszonyait is —, hogy ugyanez a név szerepel a Halom határjárását (l. később is) tartalmazó +1061/1272-i oklevél *Narashomok* (DHA. 168) adatában, és még inkább a Dalocsához kapcsolható, nem túlságosan megbízható átírású, de mégsem mellőzhető 1384-es oklevélváltozat piscinát jelölő *Nyarastérd* [= *Nyarast-érd?*] adatában (CD. 10/1: 200) is. Mindezen oklevélrészek helynévi környezete: *Dalocsa*, *Halom*, *Besenyő* jól mutat a már tárgyalt *Halász* közvetlen szomszédságára.

A fehérváriak birtokait megerősítő oklevél soron következő „ad *siluam sancti Benedicti*, que uocatur *Culpen*” kitételének kiemelt része nem úgy helynévi értékű, mint e szövegrész többi tulajdonneve, amit az is jelez, hogy az erdő tényleges, kifejezetten identifikáló neve, a *Culpen* meg van mondva mellette. De persze ennek a *szent Benedek*-nek az értelmezése önmagában is fontossággal bír közvetve az egész szövegrész helynévanyagának, közvetlenül a *Kölpén* nevű erdőnek a lokalizációja szempontjából. A vidék helynévanyagának ismeretében első pillanatra talán csábító lehetne arra gondolni, hogy a régi Solt-szék déli részén, Kalocsa mellett fekvő *Szentbenedek* helység neve játszik itt valamilyen módon közre. Ám erről aligha lehet szó, egyrészt azért, mert ez a *Szentbenedek* (a mai *Dunaszentbenedek*) jó 30 km-rel északabbra fekszik Halász, Dalocsa, Nyárágy és a halastavak (l. alább) vidékétől, ami az itt tárgyalt problematika pontos helymeghatározási igénye folytán már elég tekintélyes távolság; másrészt azért, mert a védőszent-névből keletkezett helységnévtípus 1193-ra szinte kizáró módon korai lenne. Nem véletlen, hogy a szóba hozott helységnév első adata 1334/1784 datálású: „villa *Scenbeneduch*” (GYÖRFFY 2: 440). De különben is, a szövegnek más az értelme, s ezt egy 1015-re antedatált (hamisított), de csak 1220 táján írt változatban fentmaradt oklevél szövege világíthatja meg, amely a pécsváradi bencés apátság birtokait sorolja föl, valószínűleg Szent László kori adományt is interpolálva (DHA. 63 kk., később még hivatkoznunk kell rá). Ebben az oklevélben többek között a következő szövegrész található: „Quarta Zacard nominatur ... tam terris, quam silvis, vineis et piscinis, arundinetis et fenis, excepto nemusculo quodam, quod contiguum est *curie Sancti Benedicti*, quod sibi soli pertinet. Quinta Ylsan nominatur, que ab oriente terminatur Kynesa, ab austro Sirmia ...” stb. (i. h. 73). Itt a *Szent Benedek curia*-ja nyilvánvalóan a Szent Benedek tiszteletére szentelt pécsváradi apátságra utal, melynek a tőlünk most tárgyalt vidéken voltak birtokai. Mindezt tisztán bizonyítja, hogy az oklevél Ilsánt, Kanizsát és Szeremet sorolja, melyek Dalocsától és Halásztól közvetlenül délre feküdtek; a továbbiak végett már most fontos utalni arra, hogy a nevezett helyeket GYÖRFFY (1: 708, 720; l. még térkép) is határozottan ide sorolja. Ott van továbbá a szövegben Szekszárd is, amely a tárgyalt vidékkel éppen átellenben, a Duna jobbpartján fekszik. A Dunával kb. párhuzamos Vajas felső folyásának e vidékén a pécsváradi bencéseknek tehát a XIII. század elején bizonyosan voltak birtokai; birtokügyekben különben a pécsváradi konvent még a XIV. század végén is rendelkezett e tájon (l. pl.: ZichyOkl. 4: 506, 572 stb.). Nem lehetetlen, hogy a fentebb említett *Szentbenedek* helység templomának patrocíniumára is volt hatása a pécsváradi bencéseknek. Az az idézett szövegrésznek már pusztán csak az érdekessége, hogy tájleírása mennyire ráillik a Kalocsától délre eső vidék egykori természeti viszonyaira is, melyek más oklevelekből is jól ismertek.

A keresztesek adománylevele azt írja, hogy a „*silua Culpen*” közelében („*sunt ibi*”) nyolc halastó van, szép rendben fel is sorolja őket. Első *Huzetov*, melyről MIKOS csupán annyit mond, hogy „Halász vidékén felmerülő tó” (i. h. 253). Ennél azonban több bizonyíték is felhozható. A szekszárdi monostor már emlegetett +1061/XIII—XIV. sz.-i oklevele meglehetősen szövevényes leírásban a Kalocsa körüli vidék jópár helynevét

(főként határnevét) is tartalmazza. Annyi azonban kiderül belőle, hogy a leírt vidék Solt-szék legdélibb területéről átnyúlik az észak-bodrogi részekig, Fajszt környékére is (az oklevél helyneveiről l. még később is). *Hosszútó* ugyan nincs említve, de *Huzyer*, *Huzywaruk*, *Hozywhotar* igen (l. DHA. 168), és nem alaptalan annak feltevése, hogy az itt hosszan elnyúló vízfolyások, vízkitágulások miatt mindezek mögött névkapcsolat rejlik. Még többet sejtethet a *Hosszútó* helyéről a már szintén említett 1384-i oklevélváltozat, melyben Dalocsa környékén tűnik föl a *Huzit Tho* piscina (!) (CD. 10/1: 200). Továbbá ugyanitt van a *Dalocsa* tárgyalásában idézett *Huziu Dalatha* is, a vidék hosszan elnyúló tórendszerének egyik valószínű kifejezéseként.

A másodikként felsorolt tóval, a *Ceraka*-val nem sokat lehet kezdeni. Az szinte teljesen bizonyos, hogy szókezdő *c*-je *sz* hangot jelöl, mint az oklevélben még több más helyen is: *Celeu ceg*, *Cenholm*, *Hýcicequi*, *Huce arc* stb. *Szeraka* vagy *Szeráka* nevet azonban másutt nem találtam; esetleg a Csongrád melletti Csany körzetében adatolt tónév: +1075/XIII. sz.: „Piscina Zirega” (DHA. 216) lehet vele névi-etimonbeli rokonságban, de ez a körülmény nevünk lokalizációjára nézve nem mond semmit.

A harmadik halastó a *Tainad*. Olvasata biztosan *Tanyád*, hiszen az adománylevél a palatalis hangokat következetesen *i* előtéttel jelöli: *Sumberhein*, *Leain sewer*, *Sarcain*, *Concoil* stb. A név *tanya* R. ’halászó hely’ szavunk *-d* helynévképzős származéka. Tárgyunk szempontjából az a jelentősége, hogy a halastavak, halászó helyek *tanyá*-nak nevezése a középkorban erősen nyelvföldrajzi kötöttségű volt, melyből a Duna mentén, le egészen Mohács térségéig nagyon sok helynév is keletkezett. Mellőzve ezek hosszú sorának bemutatását, hadd utaljak csupán a Fejér, Tolna, Bodrog megyei Duna-szakasz néhány ilyen helyére: 1086: „piscatio libera, que vulgo dicitur *tana*” (DHA. 254, Mado-csánál); 1240: „alia piscina in Danubio existenti, que vulgo *Tona* dicitur” (ÁÚO. 2: 110, Bodrognál és Csentednél); 1320>1409: „piscina in Danubio ... vulgo *tana*” (GYÖRFFY 2: 438, Szalkszentmártonnál); 1330>1414: „piscationibus duabus *Tonya* dictis”, „piscina, alias *Tonya* vocata”, „tertia piscina *Gabrianthanya*” (CD. 10/5: 486; vö. GYÖRFFY 2: 400 is, Pentelénél); 1411: „tria loca piscationum *Tanya* nominata” (ZichyOkl. 6: 79, Pentelénél és Beledülésnél); stb. A lejjebbi Duna-szakasznál, kb. Apatin után már megszűnnek az efféle adatok, mint ahogy csak teljesen elvértve jelentkeznek a Duna észak-déli folyásától keletre is.

A negyedik piscina a *Taryneu*. Köznévi alapja világos: *tar ünő* ’foltos, tarka fiatal tehén’, vö. 1557: „equum *tarfakok*”; az *ünő* tónévben (!) szereplésére l. 1339: „lacus vulgo *Inewthow*” (OkISz.). *Tarünő*-féle helynévre egyébként nincs példa, a mi tónévünket is csak egyetlen adat igazolja, s környezete lokalizálja.

Ötödik tónévünk az *Ostumpa*. Olvasata *Osztumpa* vagy *Osztompa*; az oklevél *s* = *sz* hangjelölésére vö. *Vinceslov*, *Stamer* (1220/1550: *Zthemer*: VárReg. 54., ma *Isztimér*, Fejér m.). Etimonjában valószínűleg azonos a következő Pozsony megyei helynévvel: 1269/1326: *Ztumpa* (ÁÚO. 8: 235), 1280: *Vztumpa* (ÁÚO. 4: 218), 1288: *Stumpa* (ÁÚO. 4: 311) stb., ma *Stomfa*, szlovák *Stupava* (< szl. *stōpa*, szb-hv. *stūpa*, szlovén *stōpa* stb.: VASMER, RussEtWb. 3: 34; KISS, FNESz. 2: 498). A nyelvi eredetnek itt annyi jelentősége lehet, hogy a név táji környezetének olyan szláv eredetű vagy közvetve szláv vonatkozású helynevei, mint *Ilsán*, *Kinezsa*, *Szeremlyan*, illetőleg *Szerem*, *Bogyiszló*, *Dusnok*, *Dalocsa* e lápvidéken egykori szláv lakosság jelenlétére is mutatnak.

Az oklevél hatodik halastava a *Quiestou*. Olvasata *Kiestó*, esetleg *Küjestó*, benne mindenesetre a *köves* melléknév keresendő; ennek írásmódjára az emlékből l. még: *Quiescut*, a *k* jelölésére vö. még: *Querequi*, *Areinqualeu* stb. Pontos lokalizációját külön is szerencsésnek mondhatóvá teszi, hogy a tó kettős nevet viselt: 1370: „alias *quiefthó* vocatam, quam nunc prenotatus Stephanus ... malitia et ... consilio ductus *Segeftho*

appellasset et nominari fecisset” (FkLt. 3/1: 27); 1385: „[piscina] *Quiesd*, que nunc *Segesd* apellaretur” (uo. 2/5: 42; l. még GYÖRFFY 1: 427); 1400: „piscina ... *Quiestho* vocata, quam predecessores ipsius Jacobi [de Halm] *Segestho* appellassent” (uo.). Igen nagy a valószínűsége annak, hogy ez a *Segesdtó* piscina szerepel a TA.-ben: „*intheleena* cum porta [et] tributū. addidit etiam lacum *fegifti*” (ÓmOlv. 23), a *fegifti* később kézzel *fegifto*-ra javítva (l. MNy. 1923: 86); továbbá ez van meg a tihanyi Szent Ányán monostor javainak összeírásában is, melyet hamisítva előbbre kelteztek: +1092 [1325 k.]: „Villa *Segusd* cum piscina *Segusdtou*, cui vicinatur villa Holm” (DHA. 285). BÁRCZI (TA. 59) bizonytalan a lokalizációban, de a Fajstól délre levő *Holm*-nak és az átellenben a Duna másik oldalán *Tolná*-nak az emlegetése alig hagy a tó fekvésére nézve kétségeket (vö. még GYÖRFFY i. h.). GYÖRFFY utal arra is, hogy a XV. században a *Segesd* halastót a Dalocsa melletti Halász határperében emlegetik (i. h.). Kétséges viszont, hogy a tó valószínű helyétől (Dalocsa és Halom között) délkeletre fekvő *Sükösd* (1520—21: *Sykesd*: CSÁNKI 2: 207) van-e valami összefüggésben a tónévvel.

A piscinák felsorolásában hetedik a *Gorumbuca*. Olvasata *Gorumbuka*, esetleg *Goromboka* lehet. Etimonja ismeretlen; az +1015/[1220 k.]-i oklevélben feltűnik ugyan egy *Gurumbona* helynév (DHA. 74), mely rontott névváltozat is lehet, ennek a Duna jobbparti, baranyai szakaszára utaló helynévi környezete azonban legfőljebb névi-etimonbeli összefüggést sejtethet. De minket most nem is ez érdekel elsősorban, hanem az a tény, hogy 1193-as oklevelünk *Gorumbuca*-ját későbbi oklevelek is jelzik, mégpedig éppen tárgyalt vidékünkéről, a Duna menti Halász környékéről: 1385: *Gorumbuca* (FkLt. 2/5: 42); 1423: *Gorombuca* (uo. 41) (l. még MIKOS: i. h. 250 is).

A sorban nyolcadik halastóról, a *Narag*-ról korábban már volt szó.

Mindezek után — úgy hiszem — annak a bizonyosságot, hogy a keresztesek adománylevelének *Culpen* erdeje a Tolna—Szekszárd menti Duna-szakasz éppen átellenben levő, balparti részén: a régi Fejér megye és Bodrog megye érintkező területén, a Duna és a Vajas felső szakasza közt, Fajsz körzetében feküdt, a *Kölpény* erdőt környező helynevek egész sorának kétségtelen, illetőleg igen valószínű lokalizációjával lehet alátámasztani. E tekintetben — a továbbiak miatt is — fontos kiemelni, hogy e helynévkörnyezet számos nevét: *Halász*, *Dalocsa*, *Ilsán*, *Kinezsa*, *Szerem*—*Szirmia*, *Segesd*, *Halom*, *Besenyő*, *Vajas* GYÖRFFY (i. h.-ek és térkép) is ugyanerre a vidékre teszi.

6. GYÖRFFY — mint a korábbi szakirodalmi áttekintésben láttuk — történeti földrajzában az 1193-as oklevél *silua Culpen*-ét az előbb vázolttól gyökeresen eltérő, más területre, a bodrogi—solti Duna menti vidéktől, azaz Fajsz környékétől tekintélyes távolságra helyezi: a régi Keve megyébe, a Bega legalsó folyásához, ahol az régen részben Titellel átellenben a Tiszába, részben valamivel délebbre, Surdukkal átellenben a Dunába torkollott. Kiváló helytörténészünk ebbéli véleményét, érvrendszerét még akkor is illik megvizsgálnunk, ha az eddig mondottak azt határozottan cáfolják.

GYÖRFFY ezt az újabb tézisért Keve vármegyei helység-felsorolásának három, tőle ilyenként megadott nevére építi: *Begej* (3: 315), *Halász* (3: 316), *Kölpény* (3: 319).

A) A pécsváradi Szent Benedek rendház birtokösszeírását tartalmazó, már idézett +1015/+1158 [1220 k.]-i oklevél (l. DHA. 63—80) tendenciózusan Szent István korára utal vissza, egyik interpolátumában pedig Szent László juttatásaira hivatkozik. Ez utóbbi szövegrészben fordul elő háromszor is a *Begej* név, egyszer praediumnak mondva, kétszer magában, ilyen minősítés nélkül, de világosan az első említésre vonatkoztatva (i. h. 78). GYÖRFFY az interpolátum jópár helynevét is felsorolva a *Begej*-t a megye délnyugati részére, a Bega tiszai torkolatához, a mai Perlász tájára lokalizálja. Nem említi ugyan, de aligha lehet kétséges, hogy e név GYÖRFFYben Anonymus „partes *beguej*”-

ének reminiszcenciáját idézte föl, s erősítette egyszersmind a *Begá*-hoz való kapcsolást is. Nemrégiben (Kiss Lajos-Eml. 62—70, ill. Név és történelem 178—85) részletesen kifejtettem, hogy bár az anonymusi megnevezés szoros névösszefüggésben, etimonbeli kapcsolatban van a *Bega*, R., N. *Böge* folyónévvel, eredetileg nem víznév volt, arra csak később ment át; továbbá hogy P. mester „partes”-a nem a Tisza-torkolat mellett feküdt, hanem onnan jókora távolságra, a hajdani Keve megye északkeleti részén, Temes megye határán. Következésképpen Tisza-torkolat menti *Begej* nevű helyet a *Bega* folyó Tiszába meg valamivel lejjebb, a Dunába torkollásának ténye aligha igazolhat. Utaltam ugyanakkor arra is, hogy a *Begej* helynév nemcsak a *Bega* folyó megnevezésére ment át, hanem attól „független”, másutt is előforduló életet is élt, s így nem is volt egyedi név. Például — mint az alábbiakból kitűnik — éppen a Bodrog környéki tájakon is igen korai időkben megvolt.

Az +1015/1158 [1220 k.]-i oklevél Szent Lászlóra hivatkozó, viszonylag nem túl hosszú, egységesnek látszó szövege a *Begej*-en kívül még meglehetősen sok helynevet tartalmaz. Ezek közül jópár nem lokalizálható, mások azonban igen. Az utóbbiak alapján kitűnik, hogy az interpolátum leírása földrajzilag Solt szék déli részén indul, onnan Bodrog északi tájaira tér, majd átmenve a Dunán, Baranya keleti és déli térségével végződik. Az interpolátum közvetlenül *Begej*-re utaló részében ott van a Duna keleti, Dél-Fejér megyei oldalán *Holm*, továbbá *Hatar*, *Aruk* és *Arukhatar* (vö. az +1061/XIII—XIV. sz.-i oklevél erre a területre vonatkozó, Holm környékére való *Hozywhotar*, *Noghotar*, *Aruk*, *Nogaruk*, *Hozywaruk* helyneveit is: DHA. 168). Az ez után levő szövegrészben meg az előbb megjelölt területhez délkelet felé szorosan kapcsolódó, a Vajas és az Aszó felső folyása körüli észak-bodrogi tájon pedig ezek a helynevek szerepelnek: *Bocha* (= *Boja*) vagy *ȝ*: *Botha* (= *Vata*), *Kaluzwt*, *Chozkuta*, *Zekeres*, *Tovhel*, *Vr hatara*, *Ozov* (l. GYÖRFFY 1: Bodrog megye megfelelő címszavai és térképe). Ez után megy át a felsorolás a Duna nyugati, jobbparti oldalára, le a Dráva alsó folyásáig. Ez mind kb. Kalocsa magasságától a Dráva-torkolatig terjedő dunai táj, nincs az egész interpolátumban — a GYÖRFFYTől oda tett *Begej*-en kívül — egyetlen Kevébe helyezhető helynév sem! Érdekes, hogy ugyanezen +1015/+1158 [1220 k.]-i oklevél egy korábbi szakaszában is ott szerepel a Duna melléki: déli Solt széki, északnyugat-bodrogi és kelet-tolnai táj helyneveinek számos, jól lokalizálható adata: *Zaczard*, *Ylsan*, *Kynesa*, *Sirmia*, *Totis* (= *Töttös*), *Bata-tue*, és — mint a „silua Sancti Benedicti”-vel kapcsolatban korábban már idéztem — itt említetnek a Benedek-rend pécsváradi kúriájának földjei, erdei, szőlei, halastavai, nádasai és szérúi (l. DHA. 73).

B) A Keve megyei *Halász*-ra GYÖRFFY (3: 316) két adatot idéz. Az első az 1193-as oklevél *Halaz* adata, mely azonban nem jöhet itt számba, mert — mint láttuk — az a keresztesek oklevelében kerekén megmondottan a Duna solti-bodrogi szakasza mellett, Dalocsa közelében feküdt, ezért a Bega torkolatvidékére, a Duna alsó, Titeltől délre levő szakaszára nem vonatkoztatható. A második adat 1342-ből való, Keve megye alispánja és szolgabírái Halászról kelteznek egy oklevelet (PESTY, *Eltűnt vm.-ék* 378; GYÖRFFY 3: 316). PESTY is (i. h.), CSÁNKI is (2: 118) bizonytalankodnak a hely fekvése felől, amit zavarhat az is, hogy egykoron Keve és Torontál megyék közösen tartottak gyűléseket (l. PESTY i. m. 398), valamint hogy egy *Halász* nevű hely volt a Bega-torkolattól jóval északabbra is, a régi Csanád és Torontál megye határán; +1247/.../1572: „villa *Halaz*, que est ibi, ubi aqua Harangud cadit in Morothwa” (ÁÚO. 7: 233; GYÖRFFY 1: 864); 1256: „*Halaz cum Harangadtue*” (ÁÚO. 7: 429). De mivel *Halász*-t 1432-ben *Olnas*-sal együtt emlegetik (CSÁNKI 2: 118; GYÖRFFY 3: 319), az utóbbinak a Bega torkolata táján valószínű fekvése mégis arra mutathat, hogy itt, a Bega tiszai és dunai torkolata közti lápvidéken is volt egy *Halász* nevű település; kérdés persze, hogy mióta. Ennek a *Ha-*

lász-nak a léte azonban a tárgyunkhoz fűződő szöveg- és névkapcsolatok hiánya miatt önmagában szinte semmit nem mond, *Halász* helység minden nagyobb vizünk mellett akár több is volt. GYÖRFFY e vidékről idéz ugyan egy 1884-i térképadatot: „*Mali Halas, Vlk. Halas*. Csenta helyén feketett” (i. h. 316), ez azonban minden korábbi részletes térkép szerint pontosan megfelel a nem középkori településű mai Csenta melletti *Mali Kulpin* és *Veliki Kulpin* nevű két halastónak (ezekről l. alább), és térképírói alkotás lehet a m. *halas* felhasználásával, egykori helységnév tónévvé átváltása viszont aligha.

A legmeglepőbb pedig az, hogy az 1193-as oklevél nyolc bodrogi piscináját GYÖRFFY név szerint felsorolva: „[*H*]uzetov, Ceraka, Tainad, Taryneu, Ostumpa, Quies-tou, Gorumbuca, Narag”, a „fossata *Dolosa*”-val együtt simán a kevei Bega torkolati *Halász* alá sorolja (i. h.). Hogy ez utóbbi vidékről efféle helynevek nem mutathatók ki, annak elvi megokolását történeti földrajzának Keve megyei bevezetésében adja, mondván, hogy a középkori névanyag itt azért gyér, mert a vidék veszélyeztetett határterület volt, mert határvédelmi célú idegen népelemek éltek itt, s mert a tatárjárás az ide vonatkozó okleveles anyagot elpusztította (2: 308, 311, 313). Ezeket az érveket most nem vitatva, a névhiányok természetesen nem hordoznak magukban semmiféle bizonyítékot az emlegetett helynevek kevei meglétére, nem is szólva arról, hogy — mint tárgyaltuk — a Fajsz körüli tájon viszont ténylegesen ott vannak.

C) Az +1015/+1158 [1220 k.]-i oklevél *Begej*-ének meg az 1193-as oklevél *Halász* alatt fölvetett halastó-neveinek Kevébe helyezése már maga után vonja, hogy GYÖRFFY *Kölpény* (*Kulpin*) címszót is felvesz a megye névanyagába, egyetlen adataként a fehérváriak adományát tartalmazó 1193-as oklevél „*silua Culpen*”-ét megadva (3: 319). Szerinte ez a kevei *Kölpény* a pécsváradi bencések erdőbirtoka volt, mert az apátság — ahogy oda utalva *Halász*-nál mondja (3: 316) — Kevében csak itt birtokolt. Már önmagában az is kérdés, hogy ez az Árpád-korban teljesen lápos-mocsaras vidék erdőbirtok létesítésére mennyire lehetett alkalmas, de hogy az 1193-as oklevél adata az adomány ide helyezését nem bizonyíthatja, azt már részleteztük (a dél-solti táj természeti viszonyai mások voltak, tele is volt erdőkkel). Észak-Kevében különben volt bencés birtok, mégpedig Ittebén (l. 1219: „*Withubu nigrorum ordinis monachorum*”: GYÖRFFY 3: 316), de hogy ez a pécsváradiaké lett volna, arra semmi nyom, s e terület különben is jó messzire fekszik a Bega-torkolattól.

GYÖRFFY a szerinte kevei *Kölpény-erdő* fekvését Halással határosnak mondja, s helyét a mai Perlász és Csenta melletti — előbb már emlegetett — *Velki Kulpin* (LIPSZKY), *Veliki Kulpin*, *Mali Kulpin*, *Kulpin Moraszt* (1882-es térkép) víznevekben látja, térképén az ide feltett *Begej*-től délre rajzolva helyét. E tavak régi nevét nem ismerjük; először a LIPSZKY-féle térkép (készült 1806-ban) a Begának részben a Temes vizét is a Dunába vivő, *Karos* nevet viselő torkolati ága kiszélesedéseként jelez *Velki Kulpin* tavat. Ugyane térkép a tórendszer északi folytatásaként, Titeltől keletre is szláv nyelvi tóneveket tüntet föl: *Bela Bara*, *Belo Blato*.

Mindez látszólag csak a helyrajzi pontosítás ügye, de mögötte egy sor kronológiai és nyelvi kérdés húzódik meg. Már maga az a tény is erősen meggondolkoztató, hogy a XII. és a XIX. század közötti időből nincs az itteni helynévre egyetlen áthidaló adat sem. Ha e magyar helynév nem pusztult volna el esetleg már az ómagyarban, akkor hogyan nincs késő középkori és újkori magyar nyelvi adata (a Bánságban még a XVIII—XIX. században is sok a magyar vagy magyarra formált helynév). Bár magyarság és szlávtság jelenlétével itt korai időktől kezdve számolni lehet, éppen a lápvídek miatt sokáig gyéren lakott terület nyelvi-etnikai viszonyai eléggé homályosak ahhoz, hogy adatok teljes hiányában bajosan lehessen következtetni magyar névből szláv névvé váltás

folyamatára. Nem utolsósorban erdőnévből tónévvé válás a nyelv mögötti valóságban, természeti okokból sem éppen valószínű, a névtan efféle példákat még kevésbé ismer.

A szorosabban vett nyelvészeti vonatkozások még beszédesebbek. A *Kulpin*-ok szláv nyelvi jellegéhez szó sem férhet, jelzőik is jól mutatják ezt. Végződésük a legközségesebb délszláv helynévképzők egyike, a *Veliki* és *Mali Kulpin* környékén is fölös számban fellelhető mai szerb helynevekben: *Uždin*, *Farkasdin*, *Sefkerin*, *Kničenin*, a Sefkerin melletti *Bakšin* tó stb. E szláv képző tövükben változatlanul hagyott (!) korábbi magyar helynevekhez is igen gyakorta járult: *Petrovaradin* < *Pétervárad*, *Kuveždin* < *Kövesd*, *Bršadin* < *Borsod*, *Varaždin* < *Varasd* stb. (vö. MELICH, HonfMg. 210); az *-i* és *-e* végű magyar helyneveknél a vokális egybeolvadásával: *Temerin* < R. m. *Temer*, *Temeri*, *Apatin* < *Apáti*, *Kovin* < *Keve* stb. Így lett a fentebb már adatolt Bács megyei *Kurpe*, *Kurpi* ~ *Kulpe*, *Kulpi*-ból is szerb ajkakon *Kulpin*. A kevei szerb *Kulpin* végződése tehát nem a m. *Kölpény* ~ R. *Kölpēn*, *Kölpōn* végződésével azonos, nem is szólva arról, hogy itt a vidék magyar nyelvjárástörténetére gondolva a magyar név második szótagjában is inkább *ō* vokálissal kell számolnunk. Így még az is nehezen képzelhető el, hogy a magyar névvégződés beleilleszkedhetett volna a szerb helynevek morfológiai rendszerébe. De nehézségek vannak a név első szótagi vokálisával is. Az átvétel kényszerű hanghelyettesítésében legföljebb csak nagyon korai ómagyar *ū* esetében jöhetne számba szerb *u*-s megoldás, ennek azonban semmiféle igazoló kritériuma nincs; a minden szempontból valószínű magyar *ō* hanghelyettesítője pedig a délszlávban általában *e*: *helda* < *hölgy*, *đendeš* < *gyöngyös*, *erdeg* < *ördög* stb. (vö. HADROVICS, UngElsbkr. 46—7).

Látható tehát, hogy nincs megfogható, reális alap arra, hogy itt: Kevének Bega torkolati vidékén korai magyar *Kölpény*-féle helynév keletkezését tegyük föl, sem pedig arra, hogy a szerb *Mali*, *Veliki Kulpin*-ok ennek folytatásai, megőrzői lennének. Következésképpen az 1193-as oklevél *silua Kulpen*-e mint erre az objektumra egyetlen adat szilárdan a dél-solti—észak-bodrogi tájba helyezendő, pontosabban ott hagyandó.

7. Ha az eddig mondottak értelmében P. mester *partes Beguey*-ének nincs is semmi közvetlen köze a *Kölpény*-problematikához, Magiszterünk *Culpun* főemberének neve viszont éppenhogy nem független attól a *Culpen* erdőnévtől, amely a fehérvári johannitáknak szóló adománylevélben tűnik föl.

A kérdés megítélésében elsőrendű fontossága van annak, hogy Anonymus *Kölpény* vezért milyen történeti eseménysorban, milyen személyi—családi összefüggésekben és milyen területi mozgástérben, a személyi „lokalizáció” miféle lehetőségeibe helyezhetően állítja elénk.

A már előljáróban idézett anonymusi szövegrész tágabb kontextusában: a 41. capitulumban a Mester Kölpényt — mintegy visszatekintve a Szalan ellen dicsőséggel megvívott harcokra — e küzdelmekben érdemesként részt vett személyként hozza az olvasó látókörébe. Elbeszélése szerint Kölpény nem tartozik ugyan a fő honfoglaló vezérek (*septem principales personae*) közé, de kétségtelenül hadi főember-féle, ugyanúgy, mint vele megemlegetett társai.

Fontos annak az útvonalnak a leírása, amikor Kölpény belép az elbeszélésbe: Árpád hadaival Titelig és Szalankamenig hatol, meghódítja az egész népességet, amely a Tisza és a Duna aljában (*infra thysciam et danubium*) lakik, majd innen továbbindulva a bodrogi részekre érkezik, ott a Vajas mellett üt táborn, és nemcsak e helyütt, hanem pontosan erre a területre vonatkoztatottan történik meg a vitézségért járó adományozás. A helyszínt természetesen már a „*partes budrug*” és a „*iuxta fluuium voýof*” világosan kijelöli, de Anonymus személynévadásának szoros helynévi kapcsolatai miatt — me-

lyekről „Név és történelem” című munkámban részletesen szoltam (11—27) — az ebben az adományozásban szereplő személyek nevére is szükséges külön figyelniük. E vidéken kap ugyanis Árpádtól földet Tas, aki a Magiszter szerint Lélnek az apja, és Kölpény, aki Botondnak az apja; és hogy képzeletében a négy felsorolt személyt nemcsak az adomány hozza össze, hanem szoros családi kötelék is, azt P. mester külön is jelzi, hiszen Kölpényt Tas nagybátyjának mondja.

E személyek közül kettő biztosan, egy feltehetően nem Anonymus találománya. Tas és Lél ugyanis más források alapján hiteles, történeti figurák, ez azonban nem jelenti azt, hogy a Névtelennek konkrétebb tudomása lett volna róluk. Írott és/vagy szóbeli forrásokból szedett homályos ismereteit, bizonytalanságait jelzik nála szerepbe állításuknak kronológiai zavarai és történelmi cselekményeik legalább egy részének nyilvánvalóan kitalált volta. Botonddal annyiban más a helyzet, hogy neve után (< *bot* R. 'bárd, buzogány') népetimologikus alapon keletkezett mondai személy voltát nem lehet kizárni, az azonban kevésbé valószínű, hogy ily módon csupán a Mester képzelete szülte volna, inkább gondolhatunk orális, esetleg írásos hagyomány tőle való és neki is kapóra jött felhasználására, melyet saját korának *Botond* tulajdonnevei is alátámasztottak, „visszavetítettek”. — Gyökeresen szemben áll viszont az előzőekkel Kölpény személye, mert ennek történeti valóságtartalmára vagy legalább mondai előzményeire semmi kritérium nem mutat, a személy és hozzá kapcsolt neve nagyon egyértelműen Anonymus szokványos személy- és névalkotásának gyümölcse.

Gesztája személyeinek, illetőleg személyneveinek, ezekhez fűzött cselekményrajzainak és mindezek helyhez kötésének szokványos korrelációja ismeretében (l. Név és történelem 11—27) világosan kirajzolódnak azok az ösztönzők, melyek a Magisztert arra késztették, hogy az általa kreált „család” részére juttatott adományozás aktusát Árpáddal hol vitesse végbe, és hogy az adománybirtokot mely területre vonatkoztassa. E tekintetben a valószínűségi hányados szinte a fordítottja a szereplő személyek történeti hitelességéről imént mondottaknak. A legnyilvánvalóbb összefüggés itt ugyanis az, hogy *Kölpény* vezér ott kap földet, ahol — miként a fentiekben bizonyítottuk — Anonymus idejében a *Kölpény erdő* elterült. Ugyancsak eléggé közvetlen a kapcsolódás abban, hogy Kölpény fia, *Botond* azon a vidéken részesül adományban, ahol, illetőleg amelynek a szomszédságában *Botond* tulajdonnevek tűnnek föl; így pl. 1231: villa *Botond* (ÁÚO. 11: 224, Északnyugat-Bácskában, elpusztult); a XIII. századtól folyamatosan bodrogi és északnyugat-bácskai személynevek: 1231: *Botond* (ÁÚO. 11: 224), 1278: *Botond* (HazOkl. 83), 1305 > 1342: *Batand* (AnjOkm. 4: 187), 1323: *Bothond* (GYÖRFFY 1: 723) stb.; vö. még: 1255: „de genere *Bochond*” [v: *Bothond*] (CD. 4/2: 346). Megjegyezhető továbbá, hogy a *Botond* alapnevének: a *Bot* ~ *Bat*-nak is számos korai helynévi és személynévi nyoma van a bodrogi területen: 1270/1350: *Botmonustra* (GYÖRFFY 1: 709, ma *Bátmonostor*, monostorát Anonymus kortársa, a Bodroiban is birtokos Becse-Gergely nemzetségbeli *Bot* ispán kezdte építtetni: GYÖRFFY: i. h.); 1323: *Bathaliascenthetur* (GYÖRFFY 1: 726, a későbbi *Patala*, elpusztult); 1290: *Budholma* (GYÖRFFY 1: 714, elpusztult); stb. — Már lazább, de a kérdésben semmiképpen számításon kívül nem hagyható összefüggések tapinthatók ki az anonymusi *Tas* és *Lél* vezérek nevének és a szóban levő táj kissé tágabb körzete egykori hely- és részben személynéveinek kapcsolatában. A Fejér megye Dunán inneni részén, a régi Solt székben fekvő *Tas* helység (+1092 [1325 k.]: villa *Tas*: PRT. 10: 499, ma *Tass*) talán még belefér a Magisztertől adományként megjelölt „terra magna” fogalmába, vagy legalábbis az ő területbecslése e helyet még az előbb vázolt vidékhez kapcsolhatta. A megfelelő helynevet illetően kb. ez lehet a helyzet *Lél* faluval is (1266: *Leel*: GYÖRFFY 1: 897, elpusztult), mely már Csongrád megye mélyen nyugat felé (= Bodrog felé) benyúló részén, a homokon feküdhetett; erre az anonymusi motívá-

cióra a *Lél* vezérnek adományozás kapcsán GYÖRFFY is (1: 697) gondolt. KARÁCSONYI (MNemz. 1: 216) nyomán ugyancsak GYÖRFFY (i. h.) utalt arra is, hogy a Bodrogbán, Bátmonostor táján is birtokos Becse-Gergely nemzetség tagjai közt *Lél* nevűek is adatolhatók.

Mindez arra mutat, hogy P. magiszter — mint gesztájában máshol is sűrűn teszi — tudatosan szerepeltet „megfelelő” nevű személyeket ott, illetőleg tudatosan viszi cselekményeiket arra a vidékre, ahol „megfelelő” tulajdonnévi: helynévi és személynévi anyag korabeli jelenléte az asszociációk révén alkalmas lehet elbeszélése hitelességének erősítésére. Kölpény, Botond, Tas és Lél vezéreket tehát semmiképpen nem véletlenül hozza helyzetbe éppen a bodrogi részekben. E körülménynek természetesen egyáltalán nem mond ellent az, hogy e személyek egy részét más cselekményekkel, más területekre is elviszi, sőt például Tas egyik útját szintén ottani helynév (*Tas*, illetőleg szerinte *Forum Tosu* ’Tasvására’, (ma *Nyírtas*) alapján irányítja a nyírségi vidékre, sőt további kis történetecskéje kedvéért még nála szokatlan módon maga is alkot e tájon helynevet (*Castrum Tosu* ’Tas vára’, az elpusztult *Sárvár* helyén) (l. 21. cap.).

Az 1193-as oklevélben van az egyetlen, de teljesen biztos adat arra, hogy P. mester idejében a Vajas—Bodrog vidéken volt *Kölpény* helynév, ezért a mondottak értelmében a vezéri négyesből *Kölpény* nevének nyilvánvalóan a tárgyalt összefüggésekben kereendő a forrása. Mivel azonban a geszta története a 41. capitulumban úgy folytatódik, hogy Árpád és főemberei itteni tanácskozásának határozataképpen Lél és Botond — most már Bulcsúval kiegészülve — a Vajas—Bodrog vidékről Szalan üldözése végett délre indul, felmerülhetne az a lehetőség, hogy Anonymus *Kölpény* névismeretét, illetőleg személyalkotását az előbb már bemutatott Száva menti vár neve is megerősíthette. Ezt még két másik körülmény is alátámaszthatná, amennyiben a Magiszter Botonddal kapcsolatos Dráván túli mozzanatokra utal. Egyfelől a 43. capitulumban Botond, Lél és Bulcsú a balkáni hadjáratról Pozsega és Valkó vára érintésével, a Duna gereci révén át térnek haza, másfelől az 56. capitulumban Botondot a Verőce vize közelében temetik el.

Megfogható támpontja azonban nincs annak, hogy Anonymus *Kölpény* vezér alakjának és nevének megformálásában a szerémségi *Kölpény* vár nevét — ha valóban így hívták eredetileg, illetőleg már III. Béla korában is ezt a helyet — tudatosan belekombinálta volna. A honfoglalás korára megrajzolt és helynevekkel bőven és jórészt pontosan jellemzett földrajzi képe arra vall, hogy a Mester a Száva alsó folyásának vidékét alkalmasint nem ismerte, nemcsak személyes tapasztalatból, hanem okleveles anyagból sem. De magának a várnak a tőle való ismeretét kétségessé teszi továbbá az is, hogy ennek *Kölpény*-féle neve az anonymusi idők után csak majd két évszázaddal később bukkan föl először. Nem szól arról sem a Magiszter, hogy a Szalant üldöző sereg a Száva mentén hatolt volna előre; e folyó neve csak úgy kerül be a balkáni hadjárat kezdetének leírásába, hogy Bolgárfejevár (= Belgrád) ellen felvonulva a had ott kel át, ahol a Száva a Dunába ömlik, az átkelés azonban meséje szerint a Dunán és nem a Száván történik. Itt már Botond neve mellett nem is szerepel apja neve, pedig ha a Mester név-asszociációja szokása szerint működött volna, *Kölpény* neve aligha maradt volna ki éppen itt az elbeszélésből. — A Balkánról visszatérő sereget a Névtelen az Adria felől, a Száva középső folyásánál, Zágrábon át hozza haza, a további útvonal leírásában megemlegetett Pozsega és Valkó, valamint a gereci rév pedig jó messze esnek Kölpény vára helyétől. — A gesztában két *Verőce* folyó is szerepel (33. és 56. cap.). Az egyik bizonyosan Nógrád megyei víz, a Mesternek aligha lehetett volna bármi oka arra, hogy Botond sírját ide tegye. A másik helye ugyan leírása alapján nem lokalizálható, de nyilván a Drávától délre feküdt, és aligha lehet elválasztani Verőce városától, mely Pozsegánál is messzebb esik az alsó Szávától, *Kölpény* várával összefüggésbe szintén nem hozható.

A Száva menti Kölpény vára tehát minden bizonnyal több okból is kivehető a Magiszter helynév → személynév irányú névadási tevékenységének köréből.

8. Anonymusnak mint kancellistának nem okozott leküzdhetetlen nehézséget, hogy honfoglalás-rajzát komoly helyismereti tudással: vizek, révek, helységek, várak, utak földrajzi helyzetének és nevének ismeretével adja meg, amely ismeretkörbe természetesen az egyes nevezetes családok, nemzetségek birtokviszonyai is beleértendők. Ennek ellenére — mint a honfoglaló hadak útjának elképzelése mutatja — országismerete mégsem volt egyenletes. Van, ahol a magyar seregek vonulását tüzetes és névileg pontos helyrajzzal mutatja be; ezeket az utakat, vidékeket feltehetően személyes tapasztalat, élményanyag alapján írja le. Más vidékek bemutatása elnagyoltabb, bár névanyaga többnyire itt is kifogástalan hűségű; e tájakat inkább csak a kancellária birtokösszeíró okleveleiből és személyes érintkezései során felszedett értesüléséből ismerhette meg. Végül voltak a Kárpát-medencének egyes olyan, többé-kevésbé peremvidékei, ahová képzelete azért nem küldte el Árpád seregeit, mert e területekről kevés vagy éppen semmi tárgyi anyaggal nem rendelkezett, s kitűnő földrajzi tájékozottságának hitelét, amely egész honfoglalás-konceptiójának alaptámasza volt, tévedésekkel, kitalálásokkal nem kockáztathatta.

Leírásainak jellege arra vall, hogy a Duna folyásának észak-déli szakasza a „portus Moger”-től a „portus Greci”-ig a fenti megoszlás második csoportjába tartozik: személyesen aligha járta be — itt az ő idejében külföldi követjárasi útvonal sem volt —, hanem jobbára csak közvetett értesülései lehettek az itteni területekről. Ha semmi más fogódzó nem is volna arra, hogy ide vonatkozó tájékozottságába az 1193-as oklevél névanyagának ismerete belejátszott, az időpontok feltűnő egybeesése, illetőleg a III. Béla kancelláriájából származó oklevél kelte és a Magiszternek ez időben nagy valószínűséggel ottani működése már önmagában is felkelthetné a gyanút, hogy a *Kölpény* nevet mint költött személyének nála szokásos helynévi alapját innen meríthette.

Persze nem föltétlenül arról van szó, hogy ő a nevezett oklevél írásában is tevékenyen közreműködött, bár ezt sem lehet kizárni. Az irat ugyan „p(er) man(us) magist(ri) Kathapani, Albensis, p(re)positi, aule regis cancellarii” jegyeztetett, de ettől fogalmazásában, leírásában Anonymus még bőven részt vehetett volna. Az oklevél kézírása mindenestre megegyezik annak a szintén 1193-ban kelt oklevélnek a leírójával, aki a Bertalan modrusi comes javára kiadott királyi adományozást is írásba fektette (I. JAKUBOVICH: ÓmOlv. 52; GYÖRFFY, CAH. 87). JAKUBOVICH (i. h.) e tekintetben III. Béla Wasca nevű notáriusát veszi gyanúba, aki már 1181-ben írt oklevelet, ám FEJÉRPATAKY megállapítása szerint (III. Béla okl. 19) erről a Wascáról későbből már semmit sem lehet tudni, s a Katapán névvel föntmaradt négy eredeti oklevél három különböző kéztől való (P. mester kézírását viszont nem ismerjük). Így hát nincs elegendő alapunk arra, hogy az oklevél írójában Anonymust kereshessük, arra azonban igen, hogy ez az irat az ő kezében is megfordulhatott, esetleg többször is.

De mindennél az inkább csak elvi lehetőségnél valamivel kézzelfoghatóbb okunk is van arra, hogy feltegyük: P. magiszter merített névanyagot vagy legalábbis névadási ötleteket a fehérvári keresztesek adományleveléből. Talán nem egészen véletlen, hogy az oklevél szövegében és az anonymusi gesztában több mint két tucat azonos tulajdonnév fordul elő. Igaz, hogy ezek írott alakja többnyire nem egyezik pontosan, és legnagyobb részük nem is azonos objektumokra vonatkozik, azaz lokalizációban, névkategóriában stb. nem vág egybe. Ezért az oklevélben való ottlétük inkább csak P. mester névi tárházát bővíthette, illetőleg más vonatkozásokban felhasználásukat a valóságtartalom oldaláról erősíthette; pl. az adománylevél helyesírásában: aqua *Sar*, aqua *Tur*, *Meger*, *Toploza*,

Narag, Boronch, Calano (abl.), *Zoloc, Turde* (gen.) stb. Ennél is többet mondhat egyes névpárok egyezése; így az oklevélben egymás után *Kac* és *Cenholm*, Anonymusnál azonos fejezetben (32.) *cafu* és *zenuholmu*, azaz a mai Kács és Szihalom Borsodban; vagy az oklevélben ugyan más-más helyen, de egyazon tájra vonatkoztatva *Bodogth* és *Ferteu*, Anonymusnál egyazon fejezetben (50.) *bodoctu* és *fer teu*, azaz a mai Bodajk és a Velencei-tó (R. Fertő) Fejérben. Az efféle egybeeséseket már aligha magyarázhatja csupán a nevezett helyek mindkét szövegíró számára adott földrajzi közelsége. — A Magiszter a Duna balpartján ugyanolyan „hézagos” leírással viszi Árpád hadait északi irányban, ahogyan az Ete és Vajta vezette sereget a Duna jobbpartján Baranyavár irányába, tehát táj- és helynév-ismerete a két területről nemigen fakadhatott személyes útiélményből, hanem csak írott anyagból. Ugyanakkor a keresztesek adománylevelében mindkét útvonal egyes részei szintén szerepelnek: mint láttuk, a balparton a *silua Culpen* körzetében viszonylag bő helynévanyaggal; a jobbparton pedig *Foda, Talena* (= Fadd, Tolna), az akkori *Dolosa* — éppen a „kölpényi” részekkel szemközt — jelzik az oklevélíró ottani tájismeretét.

Természetesen nem lehet teljesen kizárni, hogy Anonymus a solti *Kölpény* erdő nevét más egykorú oklevelek helynévanyagából is megismerhette, hiszen a kérdéses területről, annak birtokviszonyairól elvileg más korábbi vagy korabeli oklevelek is számot adhattak, melyek szintén megfordulhattak a Magiszter kezén. Ne feledjük, hogy III. Béla kancelláriájából csak kilenc hiteles, egykorú oklevél maradt korunkra, holott bizonyos, hogy ennél nagyságrendileg sokkalta több készülhetett, melyek jórészt elvesztek vagy csak későbbi másolatból ismertek (vö. FEJÉRPATAKY i. m. 4—7). Mégis, olyan hatalmas helynévanyagot, mint amilyen a fehérvári keresztesek adománylevele készült, nem sok korabeli oklevél tartalmazhatott; még kevesebb a valószínűsége, hogy ilyenek éppen a Solt széki—bodrogi területről adtak volna számot; és különleges véletlen kellett volna ahhoz, hogy éppen a nevezett ritka erdőnév valamelyikben felbukkant volna. Így eléggé kevés a realitása annak, hogy P. mester *Kölpény* vezérre vonatkozó személynév-adási tippjét ne a keresztesek adománylevelének *Kölpény* helynevéből merítette volna.

9. Hogy mi a *Kölpény* név eredete, az már nem tartozik szorosan ennek a tanulmánynak a témakörébe. De ha már annyi szó esett e névről, befejezésként talán e vonatkozásban is ide iktatható még néhány megjegyzés, mely inkább tudománytörténeti érdekű, mintsem az etimon ügyét megoldani kívánó.

A névnek két érdemlegesebb magyarázata említhető: abban egyeznek, hogy a magyarban török előzményt tesznek föl; viszont különböznek a végső etimont és az abból nyelvünkbe vezető út részleteit illetően.

PAIS DEZSŐ (MAn. 124; MNy. 1928: 175; SRH. 1: 85; NytudÉrt. 38. sz. 96) abból a török méltóságnévből vezette le a magyar nevet, melyet NÉMETH GYULA (MNy. 1922: 5) a DAI.-ban leírt egyik besenyő tartomány-, illetőleg törzsnév: a Συφουκαλπη, Κουλπη alapján török *külbej* alakban következtetett ki (vö. még MORAVCSIK, Bib-Konszt. 167). E méltóságnévben NÉMETH a török *bäγ ~ bej* utótagot látta, melyből PAIS *pej, pü* változatot tett föl, a magyar alakra tekintettel pedig a szóvéget török, esetleg magyar *-n* kicsinyítő képzőnek gondolta. Ebből a besenyő méltóságnévből lett volna szerinte magyar személynév, melyet Anonymus megörökített, s a személynévből keletkeztek aztán a már idézett magyar helységnevek. — A magyarázat már a NÉMETHÉVEL kezdődően feltevések sorozata, amelyekben külön-külön is hinni kellene, nem is szólva a hang- és alaktani problémákról meg a magyar személynévnek Anonymuson kívül kimutathatatlan voltáról.

GYÖRFFY GYÖRGY előbb (KCsA. 1. kieg. 441, vö. Besenyők és magyarok 441 is) még a NÉMETH ötletére és annak nemzetközi szakirodalmi hátterére visszamenő konsztantinoszi Κουλπεη, Καλπεη-ben látta inkább a magyar helynevek török előzményét; de kérdőjellel megemlítette az egykori bizánci zsoldosok közt felsorolt Κουλπίγγοι-ok párhuzamát, melyet külföldi filológusok a normann *kylfinger* népnévvel egyeztettek. GYÖRFFY itt vö.-vel vette hozzá a magyar helynevekhez P. mester *Culpun* személynévét. Később GYÖRFFY (Tanulmányok 87 kk.; Anonymus Gesta Hung. 154; Tört. földr. 3: 308) már határozottan vallotta, hogy a XI. századi bizánci forrásokban a katonai segédnépek közt sokszor felbukkanó Κούλπιγγοι, orosz évkönyvekbeli Колбягу (VASMER szerint óorosz *kylbeg*) felel meg végső soron — török nyelvi közvetítésen keresztül — a magyar helyneveknek (vö. még VASMER, RussEtWb. 1: 596: Колбягу, óor. *kylbjagъ*). Analógiául felhossa a szintén északi segédnép varégok magyarországi szerepét is (l. helynévként 1138/1329: *Warang* (MNY. 1936: 134), 1193 (!): *Warung* (CAH. 89), Somogy m., elpusztult). Megjegyzi még, hogy a krónikákban nem említett, de Anonymustól Botond apjának megtett *Kölpény* neve *Marót*-hoz és *Szovárd*-hoz hasonlóan nem zárja ki a népnévi eredetet; sőt a népnévi előzmény alapján a korai Árpád-korban a Bega torkolatvidékére *kölpény* népelem jelenlétét teszi fel. — E magyarázat főként a szóvég dolgában szintén tartalmaz komoly hang- és alaktani nehézségeket, az előbbinél mégis több lehetőséget hordoz, mert beleilleszkedik a magyar helynévtípusoknak abba a csoportjába, amely jobbra nem személynévi előzményű, viszont nép-, illetőleg törzsnévként viselkedik, és egymással struktúrájában is feltűnő alaki egybeesést mutat (*Berény*, *Ladány*, *Tárkány*, *Várkony*, *Varsány* stb.). E tekintetben némi nehézséget jelent a *Kölpény* helynévnek a társainál viszonylag csekélyebb száma.

10. Nem lehet tehát elzárkózni attól a GYÖRFFY fölvetette lehetőségtől, hogy a *Kölpény*, melyet a magyarból megfejteni nem tudunk, korai helynevünkben egy, királyi szolgálatban álló katonai segédnép emlékét őrzi. A névnek most részleteiben taglalt helynévi problematikája alapján azonban a feltehetően népnévi előzményű *Kölpény* helynév területiségéből a kevei—bánsági vidék minden bizonnyal kiveendő, következésképpen e tájon ilyen népelem jelenlétére nem hordozhat bizonyosságot. Valós személynévi használata ugyancsak kizárható; nincs sem ilyen minőségű előzménye, sem ilyen fejlődménye; Anonymus a *Kölpény* „személynévi” voltának nem hiteles tanúja, csak ügyes megalkotója.

BENKŐ LORÁND